

DRĄSIAU, BET IŠSAMIAU TYRINĖKIME AKTUALIJAS

Andrius Vaišnys

Parlamentarizmo studijas telkdami, palaipsniui išplečiame jo tyrimų lauką: svarbu tyrinėti ne tik tai, kas yra paskelbiama iš Seimų istorijos, bet ir kiti teisiniai, istoriniai, politiniai reiškiniai, įvykiai, susiję su demokratijos samprata. Demokratiją – ypač parlamentinėje valstybėje – įvairiais būdais piliečiai įtvirtina ir išplėtoja per savivaldą. Dar dėmesingiau galime perprasti politines visuomeninių santykių aplinkybes, visuomeninių organizacijų raišką, jeigu nacionalinis parlamentas apskritai neveikia arba jo įgaliojimai yra iš dalies ribojami kitų valdžių.

Kai dabartinėje visuomenėje dar trūksta aiškiai pamatuoto suvokimo apie nacionalinio parlamento įtaką ir naudą žmonių laisvių, teisių raiškai, naudinga pažvelgti – kaip tas laisves, teises ar pareigas pavykdavo įgyvendinti, šalyje sukūrus nedemokratinės santvarkos sąlygas. Būtent šiuo aspektu gali praversti dr. Virginijos Jurėnienės tyrimai apie moterų tarybos veiklą Lietuvoje praėjusio amžiaus ne tik 3, bet ir 4 dešimtmetį. Jau netrukus galėsime teigti, kad dabar gyvename „moterų valstybėje“, taigi mums turi būti įdomi moterų vaidmens tema Lietuvos viešajame gyvenime: juk XX amžiuje jų visuomeniniam judėjimui plėtoti buvo sudaromos teisiškai kuo palankesnės sąlygos (nuo pat Rinkimų įstatymo 1919 m. ir pirmosios Konstitucijos). Likdavo įveikti tai, kas... sudėtingiausia: stereotipas. Kad ir pastebėję iš anksto anotuojamą išvadą, jog „Lietuvos moterų taryba valstybėje neturėjo didelės įtakos“^[1], turime ieškoti atsakymo: kodėl? V. Jurėnienės, kaip ir kitų autorių nuoseklūs tyrimai apie XX amžiaus nepriklausomybinį laikotarpį padeda mums formuoti aiškesnius atsakymus, kas vyko nacionalinės politikos raidoje dėsningai ir kodėl galime palaipsniui atsikratyti mitologizuoto praeities įvaizdžio (ne tiek tarp istorikų ar teisininkų, kiek apskritai tarp išsilavinusių įvairių profesijų žmonių; be abejo – pirmiausia – politikų). Štai dėl ko praverčia kuo atviriau, išsamiau pateikiami tyrimai apie 1920 – 1939 metų visuomenės patyrimą, politinius sprendimus (kaip antai – Prezidento santykius su parlamentu arba kultūrbolševizmo reiškinį, išplitusį būtent neparlamentinės santvarkos kontekste).

Demokratijos raidos patyrimui atskleisti padeda įvairūs jos požymiai; vienas iš jų – kaip tiesiogiai gyventojai galėjo įgyvendinti konstitucines teises, pavyzdžiui – ne tik teisę rinkti, bet ir ginti pilietines teises per savo atstovus. Tarp jų – ir tautinių mažumų galimybė daryti įtaką Lietuvos valstybės valdymui. Kai kuriuose šaltiniuose^[2] yra paskelbta tyrinėtojų, jog I Respublikos Seimuose kai kada tautinių mažumų atstovai sukeldavo sąmyšį, trikdydami parlamento darbotvarkę, bet, kita vertus, gal per mažai dar esame aptarę apie tokių veiksmų priežastis bei aplinkybes. Šiuokart talpiname dr. Sauliaus Kaubrio straipsnį, kuriame atrasime statistinių tyrimų apie tautinių mažumų dalyvavimą ne tik nacionalinio parlamento rinkimuose, bet ir apie aktyvumą renkant savivaldybių tarybas.

Redakcinei kolegijai pristatant šį numerį, svarbu pabrėžti, kad skaitytojui tebėra nepravertas vienas itin svarbus langas: dabartinio laikotarpio parlamentinė veikla ir problemos. Įstatymo sampratą šiame numeryje nagrinėjantis pagrindinio (pirminio) teisės akto – Konstitucijos kontekste dr. Egidijus Jarašiūnas neabejotinai padeda paskatinti autorius drąsiau rinktis šiuolaikinių politinių, teisinių prieštaravimų, prieštaringų istorinių vertinimų prisisunkusias temas. Žinoma – redakcinė kolegija negalėtų neigti, kad tokių rankraščių gauna, tačiau ji turi būti ir reikli, vadovaudamasi principu: kas mokslo – mokslui, o kas tėra įdomi publicistika – tebūnie atskirta.

Tebūnie taip pat visiškai aišku, kad politinės kultūros labai plėtosime *kalbos* skyrių. Norime atkreipti dėmesį, kad pavyzdinga kalba padeda tapti *pavyzdingu* politiku; verta pacituoti vieną iš šio numerio autorių – prof. Kazimierą Župerką: „Terminas *elitinė kalba* reikalingas tuo atveju, jeigu jis reiškia ne tą patį, ką skyrium paimti reiškia pasakymai *gera kalba, taisyklinga kalba, stilinga kalba*.[...] tai tokia *gera kalba*, kuria dažniausiai viešai kalba iškilūs, visuomenės pripažinti asmenys, savos srities autoritetai“^[3].

Kas apibrėš autoriteto sąvoką mūsų parlamentinės valstybės šiuolaikinėje politikoje?

[1] Žr. Jurėnienė, V. Lietuvos moterų taryba ir jos veikla valstybėje XX a. 3–4 dešimtmečiuose. *Parlamento studijos*. 2005, Nr. 4, p. 9.

[2] Bliuminas, A., Jankauskas, P. [...] / Kn.: *Mūsų konstitucionalizmo raida*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: 2003. – 262 p.

[3] Žr. Župerka, K. Elitinė kalba ir jos atstovai. *Parlamento studijos*. 2005, Nr. 4, p. 148.